2. Дарманський М. Звернення / М. Дарманський // Дивокрай . – В. 1. – 1995. – С.108.
3. Дарманський М. Звернення / М. Дарманський // Майбуття . – № 1. – Березень. – 1993. – С.16.
4. Дарманський М. Україна у нас одна, як мати / М. Дарманський // Подільські вісті. – 1996. – № 3. – С. 2.
5. Минуле і сучасне Кам'янець-Подільського : політики, військові, підприємці, діячі освіти, науки, культури й медицини : Історичні нариси [авт. тексту О. Завальнюк, О Комарніцкий, В. Стецюк]. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2007. – Вип. 2. – 452 с.
6. Кам'янець-Подільський державний університет в особах [авт. тексту А. Філінюк]. – Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2005. – Т. 2. – 928 с.
7. Матеріали Других педагогічних читань пам'яті М. М. Дарманського (5 квіт. 2007 р.). – Хмельницький : ХГПА , 2007 . – С. 7.
8. Пісоцька Л. С. Дарманський – педагог, стратег, науковець і просто Людина // Треті педагогічні читання памяті М. М. Дарманського : актуальні проблеми сучасної педагогічної освіти : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (3 квіт. 2008 р.). – Хмельницький : ХГПА , 2008 . – С. 188.
9. Постанова Кабінету Міністрів „Про розроблення проекту Державної програми соціально-економічного розвитку Поділля" [Електронний ресурс] : Законы Украины : информационно-прововой портал. – 12 квітня 1995 р. – N 279. – Режим доступу : http://zakon.nau.ua/doc/?code=279-95-%EF.
10. Розпорядження Президента України Л. Д. Кучми „Про Комісію з питань реформування професійно-технічної освіти в Україні" 21 грудня 1995 р. – N 458/95-рп [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uazakon.com/document/spart94/inx94273.htm.
11. Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія в особах / [авт. тексту А. Філінюк]. – Хмельницький : П П Мельник А.А., 2006. – Т. 1. – 356 с.

Аннотация
Ю.Ю.Собко
М.М.Дарманский – реформатор образования на Подолье (конец XX – начало XXI вв.)
В статье рассмотрена и проанализирована деятельность М. М. Дарманского как одного из выдающихся реформаторов системы образования на Подолье конца XX – начала XXI ст. Доказана актуальность и важность его взглядов и направлений работы для развития государства, в частности в отрасли образования.
Ключевые слова: *реформатор, образование, руководитель.*

Summary
Yu.Yu.Sobko
M.M.Darmans'kyi – Reformer of Education in Podillia Region (End of the XX – Beginning of the XXI Century)
The work of M. M. Darmans'kyi as one of the prominent reformers on Podillia region at the end of the XX – beginning of the XXI century is considered and analyzed in the article. The actuality and importance of his views and directions of work for the development of the state, in particular in the sphere of education is proved.
Key words: *reformer, education, manager.*

Дата надходження статті: „27" серпня 2010 р.

УДК 378.22:316.772.4:81'243(045)

І.В.СУСЛІНА,
кандидат педагогічних наук, доцент;
Л.І.ВОРОТНЯК,
кандидат педагогічних наук
(м.Хмельницький)

Тренінгові технології як важлива складова навчання міжкультурної комунікації магістрів у педагогічних ВНЗ засобами іноземних мов

У статті розглянуто основні аспекти тренінгових технологій. Проаналізовано модель тренінгової технології навчання міжкультурної комунікації магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах засобами іноземних мов.

Ключові слова: *тренінгові технології, міжкультурна комунікація, магістри, вищі педагогічні навчальні заклади, іноземні мови.*

Постановка проблеми в загальному вигляді… Вимоги часу й розпочата радикальна реформа системи освіти в Україні, відмова від авторитарного стилю навчання на користь особистісно орієнтованого підходу, на застосування методів та технологій, які сприяють розвитку творчих здібностей особистості з урахуванням індивідуальних особливостей учасників навчального процесу й спілкування, актуалізують проблему пошуку ефективних підходів до вивчення різних дисциплін у вищих навчальних закладах.

Однією з таких технологій, що суттєво збагачує навчальний процес у сучасному вищому навчальному закладі, є тренінг, використання якого змінює традиційний підхід до навчання студентів.

Поняття „тренінг" (training) має англійське походження і дослівно перекладається як „тренування" [1]. У найбільш широкому розумінні тренінг – одна з основних форм навчальних технологій, що являє собою систему алгоритмів навчально-пізнавальних дій і способів вирішення типових завдань у ході навчання. Тренінг – це організована форма навчально-виховного процесу, яка, спираючись на досвід і

знання її учасників, забезпечує ефективне використання різних педагогічних методів за рахунок створення позитивної емоційної атмосфери та спрямовується на отримання сформованих навичок і життєвих компетенцій [2, с.456].

Тренінгові технології як важливі складові інтерактивного навчання розглядаються дослідниками в контексті діяльнісного навчання і опираються на основні принципи ігрового моделювання (ефекту, вправи, підготовленості, асоціацій, спілкування, досягання очікуваних результатів тощо). Вони є збалансованими за рахунок поєднання традиційних та інтерактивних імітаційних методів навчання.

На думку І. Вачкова [3], тренінги – це набуття цінного досвіду в дії разом з ведучим та іншими учасниками групи. Проведення тренінгу передбачає, з одного боку, зовнішню роботу викладача (керівника тренінгу) з групою студентів, з іншого – роботу самих студентів, тобто їх активну взаємодію, спрямовану на відпрацювання певних умінь і навичок.

Формулювання цілей статті… Метою статті є загальна характеристика основних аспектів тренінгових технологій, аналіз моделі тренінгової технології навчання міжкультурної комунікації магістрів у педагогічних ВНЗ засобами іноземних мов та визначення форм і методів її реалізації.

Аналіз досліджень і публікацій та виклад основного матеріалу… В сучасній психолого-педагогічній літературі розглядаються тренінги, які спрямовані на формування різних компетенцій в умовах взаємодії. Зокрема, проблему застосування тренінгових технологій у формуванні комунікативної компетенції в системі підвищення кваліфікації досліджували такі вчені: Ю. Жуков, М. Кларін, А. Панфілова, Б. Паригін, Т. Солтицька та ін. Питання конкретних ситуацій професійного вдосконалення з метою „переведення" теорії в інструмент практичної діяльності вивчали О. Богословська, В. Большаков, І. Вачков, Л. Мітіна, Л. Петровська та ін. Порівняльний аналіз досліджень тренінгу вченими дозволив виявити, що тренінг як інтерактивна технологія навчання є найбільш результативним у процесі засвоєння навчального матеріалу з різних дисциплін, у зв'язку з тим, що необхідні знання і уміння студенти набувають безпосередньо через практичний досвід взаємодії.

Тренінгові технології активно використовуються у процесі навчання міжкультурної комунікації магістрів у педагогічних ВНЗ на заняттях з дисципліни „Іноземна мова професійного спілкування".

Тренінг як педагогічна технологія, яка здійснює навчання міжкультурної комунікації магістрів на заняттях з іноземної мови, вимагає збалансованої реалізації традиційних та інтерактивних форм і методів навчання. Основним принципом їх використання в тренінгу є активність учасників, яка опирається переважно на групову роботу. Так, в якості основних форм і методів групової роботи в запропонованій тренінговій технології виступають:

– фрагменти традиційних методів навчання (основна мета – повідомлення магістрам необхідної соціокультурної інформації);

– групові дискусії (спрямовані на розвиток особистісних якостей, формування мотивації до міжкультурного спілкування);

– ігрові методи (розвиток у магістрів уміння здійснювати міжкультурну комунікацію);

– методи розвитку соціальної перцепції (в процесі навчання міжкультурної комунікації та формування полікультурної компетенції здійснюється розвиток перцептивних та інтерактивних комунікативних умінь магістрів);

– психогімнастичні методи (в підготовці до міжкультурної комунікації спрямовані на зміну конкретних вербальних та невербальних умінь магістрів, набуття навичок використання комунікативних технік, а також розвиток особистісних якостей).

Групова дискусія в тренінгу з підготовки до міжкультурної комунікації – це спільне обговорення якогось спірного питання, що дає змогу вияснити (можливо, змінити) думку, позицію і установку учасників групи в процесі безпосереднього спілкування. В тренінгу групова дискусія може бути використана як з метою надання можливості учасникам побачити проблему з різних сторін (це уточнює взаємні позиції, що зменшує опір сприйняттю нової інформації від викладача та інших членів групи), так і в якості способу групової рефлексії через аналіз індивідуальних переживань (це сприяє згуртованості групи, вихованню толерантності й одночасно полегшує саморозкриття магістрів) [3].

Крім згаданих цілей є ще цілий ряд інших, проміжних, наприклад, актуалізація і вирішення прихованих конфліктів і ліквідація емоційного упередження в оцінці позиції партнера шляхом відкритих висловлювань чи представлення можливості магістрам виявити свою компетентність.

Класифікувати форми групової дискусії, які використовуються в тренінгу, можна за різними критеріями. Так, розрізняють структуровані дискусії, в яких задається тема для обговорення, а іноді чітко регламентується порядок проведення дискусії (форми, організовані за принципом „мозкового штурму"), і неструктуровані дискусії, в яких викладач пасивний, теми обираються самими магістрами, тривалість дискусії формально не обмежується [4].

Іноді виділяють форми дискусій, опираючись на характер матеріалу, який обговорюється. Так, Н.В.Семиліт [3] пропонує розглядати:

– тематичні дискусії, в яких обговорюються важливі для всіх студентів групи проблеми;

– біографічні дискусії, орієнтовані на минулий досвід;

– інтеракційні дискусії, матеріалом яких є структура і зміст взаємовідносин між учасниками групи.

Дискусійні методи застосовуються під час обговорення різноманітних ситуацій з практики життя магістрів, під час аналізу складних ситуацій міжкультурної взаємодії тощо. В деяких напрямах тренінгів групова дискусія є основним, іноді єдиним методом групової роботи.

Застосування ігрових методів в тренінгу, на думку багатьох дослідників, надзвичайно продуктивне [1; 3; 5]. На першій стадії групової роботи ігри корисні як спосіб подолання скутості та напруження студентів, як умова зняття „психологічного захисту". Часто ігри стають інструментом діагностики та самодіагностики, що дозволяє легко виявити наявність неефективних стратегій в спілкуванні; гра сприяє прискоренню процесу навчання, закріпленню нових поведінкових навиків, набуттю різних способів оптимальної взаємодії з іншими людьми, тренуванню та засвоєнню вербальних та невербальних комунікативних умінь. Гра є надзвичайно ефективним методом в створенні умов для саморозкриття, виявлення творчого потенціалу людини. Ігрові методи включають ситуаційно-рольові, дидактичні, творчі, організаційно-діяльнісні, імітаційні, ділові ігри.

Наступний блок включає методи, спрямовані на розвиток соціальної перцепції (від лат. perception – сприйняття). Учасники групи розвивають уміння сприймати, розуміти й оцінювати себе, свою групу, інших людей. У ході тренінгових занять за допомогою спеціально розроблених вправ магістри отримують вербальну та невербальну інформацію про те, як їх сприймають інші люди, наскільки точне їх власне самосприйняття, розвивають сприйнятливість до „мови тіла" („body language"). Вони набувають умінь глибокої рефлексії, смислової та оціночної інтерпретації об'єкта сприйняття.

Психогімнастичні методи – це вправи і техніки, основані на принципі єдності і тісного взаємозв'язку та взаємовпливу тіла і психіки людини. Цей метод є ефективним засобом оптимізації процесів сприйняття особистості, оскільки стимулює розвиток емоціональної „мови тіла" (здатності до вираження власних емоцій і почуттів з допомогою невербальної поведінки).

Зворотний зв'язок є одним з обов'язкових компонентів тренінгової технології, який включає різноманітні задачі, а саме: виявлення рівня розуміння отриманої інформації, визначення власних ресурсів у магістрів для здійснення конструктивної міжкультурної комунікації, співвіднесення ігрової діяльності з професійною тощо [4].

Досягнення цілей тренінгу здійснюється через свідомість, апробацію і тренування прийомів засвоєння соціокультурного матеріалу магістрами на заняттях з дисципліни „Іноземна мова професійного спілкування", у межах якої відбувається оволодіння полікультурними знаннями, опанування полікультурною лексикою і термінологією, формування навичок міжкультурного спілкування, закріплення знань, умінь, навичок та ідей як основних компонентів полікультурної компетенції.

Розглянемо модель проведення тренінгу з магістрами на занятті з дисципліни „Іноземна мова професійного спілкування". Структура тренінгу являє собою триступеневу модель: „Актуалізація", „Усвідомлення змісту", „Рефлексія".

Перша стадія „Актуалізація"

1. Викладач (керівник тренінгу) звертається до магістрів (учасників) як до партнерів з обговорюваного питання, акцентуючи увагу на тому, що саме вони будуть обговорювати та що від них очікується. Наприклад, темою для обговорення є: „Етнокультурні стереотипи та їх вплив (позитивний/ негативний) на міжкультурну комунікацію" („Ethnocultural stereotypes and their influence (positive/ negative) on intercultural communication").

2. Викладач організовує „мозковий штурм" в індивідуальному режимі (чітко визначає зміст і умови роботи). Кожний магістр має самостійно сформулювати визначення поняття „етнокультурні стереотипи", виявити головні характеристики та скласти список їх позитивних та негативних впливів на міжкультурну комунікацію. Магістри записують свої варіанти відповідей на окремих аркушах паперу. В результаті цієї дії вони встановлюють рівень власного знання про це поняття, а також рівень володіння необхідною іншомовною лексикою. По завершенню індивідуального „мозкового штурму" викладач збирає аркуші. В даному випадку одержана інформація надає викладачеві змогу з'ясувати і оцінити рівень розуміння кожним магістром досліджуваного явища та побачити об'єктивну картину щодо володіння ними полікультурною термінологією та необхідним іншомовним лексичним запасом, а також готовності до сприйняття ними нового змісту, до інтелектуальної діяльності.

3. Організовується „мозковий штурм" в парах. Магістри записують спільний варіант визначення і те, що вони знають і думають про досліджуване явище. Далі відбувається обговорення та обмін думками в парах, внаслідок чого формується новий, збагачений варіант визначення. Він записується на іншому аркуші паперу. Парний „мозковий штурм" теж завершується тим, що викладач збирає аркуші паперу з новим варіантом визначення. Важливо звернути увагу на те, що спільна пошукова діяльність організовується лише після того, як кожний учасник усвідомив своє особисте бачення даної проблеми.

4. Завершує стадію актуалізації „мозковий штурм" у групах, де відбувається обмін думками. На цій стадії формується колективне визначення досліджуваного поняття.

5. Узагальнення результатів трьох етапів „мозкового штурму". Викладач пропонує кожній групі поділитися набутим колективним знанням щодо досліджуваної проблеми. Представники від кожної групи по черзі виходять до дошки і зачитують уголос відповідний текст. Решта учасників слухають, при цьому обговорення і критика представленого варіанту не допускається. На даному етапі необхідно дотримуватися принципу „Не оцінювати, а цінувати думку кожного магістра".

Друга стадія „Усвідомлення змісту проблеми"

На цій стадії магістри знайомляться з новою інформацією, читаючи тематичний текст полікультурного спрямування іноземною мовою. У процесі читання вони опрацьовують новий лексичний матеріал, класифікують інформацію на нову і вже знайому; аналізують матеріал; ставлять різні позначки у місцях, де думка автора співпадає або не співпадає з їхньою позицією, переконаннями; роблять нотатки якщо представлена інформація змушує змінити попереднє переконання. Ця стратегія носить назву „інтерактивна система нотаток для ефективного читання та мислення" [5]. Використання цієї стратегії дає змогу магістрам під час першого ознайомлення з новим текстом глибоко його усвідомити, оскільки вони класифікують інформацію за допомогою нескладної, але продуктивної системи позначок. Упродовж цього етапу викладач справляє якнайменший вплив на магістрів, робота виконується в індивідуальному режимі.

Третя стадія „Рефлексія"

1. На цьому етапі продовжується робота з текстом, але не в режимі читання, а в режимі мовлення, висловлювання своєї позиції з використанням нової лексики полікультурного спрямування. Швидка зміна форм діяльності (індивідуальна, парна, групова) попереджує появу втоми і втрату зацікавленості роботою. Завдання викладача – забезпечити продуктивне спілкування всіх магістрів, пояснити кожному зміст спільної роботи, але не нав'язувати своєї точки зору, не втручатися в процес обговорення.

2. Проведення дискусії з приводу суперечливих точок зору. Робота проводиться фронтально для всієї аудиторії. В умовах відкритого діалогу магістри виявляють власні ідеї та вплітають їх до тканини інших думок. Викладач організовує активний обмін думками; запрошує магістрів поміркувати про їхній безпосередній досвід роботи над текстом, про те, які думки найбільше вплинули на їхню свідомість. Магістрам доцільно поставити такі запитання: Як одержана інформація відповідає тому, що ви вже знаєте? Що необхідно зробити, щоб подолати негативний вплив етнокультурних стереотипів? Як проголошені ідеї впливають на ваші погляди? Яка ідея чи концепція, що обговорювалася сьогодні, була найважливішою? Які запитання з'явилися у вас зараз?

Висновки… Таким чином, тренінг дає змогу магістрам подолати „мовний бар'єр", оволодіти новими полікультурними знаннями та уміннями, експериментувати з різними стилями міжкультурних відносин, ідентифікувати себе з іншими людьми, зіграти роль людини іншої національності для кращого розуміння її і себе та для знайомства з новими ефективними моделями поведінки, а відтак – вільно застосовувати отримані знання та навички у реальних ситуаціях міжкультурного спілкування.

Список використаних джерел та літератури:

1. Митина Л. И. Эмоциональная гибкость учителя / Л. И. Митина, Е. С. Асмекович. – М.: Флинта, 2001. – 192 с.

2. Новейший словарь иностранных слов и выражений. – Минск : Современный литератор, 2009. – 976 с.

3. Вачков И. В. Основы технологи группового тренинга / И. В. Вачков. – М.: Ось-80, 2000. – 224 с.

4. Жуков Ю. М. Диагностика и развитие компетенции в общении: практ. пособ. / Ю. М. Жуков, Л. А. Петровская, П. В. Растянников. – Киров : Эниом; М.: Изд-во МГУ, 1991. – 96 с.

5. Конаржевский Ю. А. Анализ урока / Ю. А. Конаржевский. – М.: Центр „Педагогический поиск", 2000. – 336 с.

Аннотация

И.В.Суслина, Л.И.Воротняк

Тренинговые технологии как важная составная обучения межкультурной коммуникации магистров в высших педагогических учебных заведениях посредством иностранных языков

В статье рассмотрены основные аспекты тренинговых технологий. Проанализирована модель тренинговой технологии обучения межкультурной коммуникации магистров в высших педагогических учебных заведениях посредством иностранных языков.

***Ключевые слова**: тренинговые технологии, межкультурная коммуникация, магистры, высшие педагогические учебные заведения, иностранные языки.*

Summary

I.V.Suslina, L.I.Vorotniak

Training Technologies as Important Component of Teaching Masters' Intercultural Communication at Pedagogical Higher Educational Establishments by Means of Foreign Languages

The article deals with the main aspects of training technologies. The model of the training technology of teaching masters' intercultural communication at Pedagogical Higher Educational Establishments by means of foreign languages is analysed.

***Key words:** training technologies, intercultural communication, masters, Pedagogical Higher Educational Establishments, foreign languages.*

Дата надходження статті: „3" вересня 2010 р.